

KUNÚNGUAQ

Af *Knud Oldendow*

Hvorfor hører vi mon så ofte den kedelige udtalelse, at Danmark er et lille land, og at vi danske er et lidet folk. Selvfølgelig, målt med geografiens grove meterstok og med tallenes usselige bæreevne, så *er* det rigtigt. Men enhver af os vil jo med største lethed kunne nævne folk af verdensry og med navn over den ganske klode. Den mindste i denne række er visselig ikke *Knud Rasmussen*, på grønlandsk altid kaldt *Kunúnguaq*, Den lille Knud, hans eskimoiske kendings- og kælenavn.

Mon man kender historien fra omkring århundredskiftet? Om den er lige så sand, som den er morsom, ved jeg dog ikke. En af vore danske gesandter i det fjerne Østen var i tiltrædelsesaudiens hos en af Østerlandets uhyre potentater, den mægtige hersker over et enormt område og utallige indvånere, for at overrække sine akkreditiver, som det teknisk hedder i det diplomatiske sprog. Den almægtige stormand vidste vel næppe nok, hvor Danmark lå, og spurgte derfor gesandten om, hvor hans høje hersker residerede. Den rådsnilde dansker bad, bukkende høfligt i sin guldbalddyrede dragt med kårde og trekantet hat med dun, om en globus. Hvorpå han pegede på Danmark, Færøerne, Island og det kolossale Grønlands område. Potentatens øjne lyste, og gesandten som var blevet modtaget af blot en enkelt kammerherre, blev fulgt til dørs af hele fire!

Knud Rasmussen var født 1879 i den gamle præstegård i Jakobshavn i Nordgrønland. Hans far var en overmåde kendt sprogmand og mangeårig grønlandspræst, senest sognepræst i Lynge ved Frederiksborg, danskeren *Christian Rasmussen*. Hans mor var *Louise Fleischer*, som tilhørte en fædrende slægt, der næsten led for led havde gjort tjeneste i Grønland lige fra kolonisationens første dage. Stamherren var proviantskriver ved Godthåb, allerede mens Hans Egede var der. Nogle af efterkommerne levede i mange år i landet uden nogensinde at forlade det, fik deres uddannelse deroppe og kom aldrig uden for landets grænser, end ikke på besøg.

Det er derfor ikke underligt, at Knud Rasmussen fra barndommen havde dybe rødder i Grønland ikke alene i *landet*, men også i det grønlandske *folk*, eskimoernes navn-

kundige, sære, egenartede stamme. Hans mormor var grønlanderinde, vistnok af ren ublandet herkomst, og levede endnu i Knuds første ti leveår, så allerede gennem samlivet med hende indsugede han den kærlighed til sit stammefolk, der for altid prægede ham, og sådan fik han i virkeligheden sin naturlige *indvielse* til sin strålende livsgerning.

Dertil kom også barndommens almindelige livsudfoldelse blandt grønlanderne. Han blev på en måde „den fødte polarforsker“, og hele ynglingetiden var som en lang, legende forberedelse til hans manddoms id og værk. Kunúnguaq var altid at finde nede i Jakobshavns grønlanderby, hvor han enten drev kajak- eller fangstleg med kammeraterne eller stod i mandsklyngen ved udkigsfjeldet og lyttede til passieren. Eller han havde gemt sig hen i et eller andet grønlanderhus, hvor en gammel, erfaren, halvblind fanger eller en rystende morlille sad på briksen og fortalte sagn og eventyr fra forne dage eller sære oplevede fangerhændelser på det store hav og isens øde.

Knud har selv engang røbet, i optakten til en af sine bøger, hvor det var han fik sin livsgernings indvielse; han hørte ofte som dreng en gammel sagnfortællerske berette om, at der langt nordpå ved jordens ende skulle leve et folk, som klædte sig i bjørneskind og levede af rått kød, deres land var altid stængt af is, og dagskæret nåede aldrig over fjeldene. Endnu før han vidste, hvad rejser var, besluttede han sig til engang at nå disse mærkværdige mennesker, som hans fantasi gjorde forskellige fra alle andre. Han fastholdt dette forsæt, som alene var det, der holdt ham oppe gennem den lange og for hans friske friluftsnatur uhyre drøje skoletid i Danmark. Næppe var han blevet student, 1898, med dårlig eksamen, og næppe havde han derefter taget sin filosofikum to år efter, før han pønsede på at sætte sin plan i værk.

Det var ikke *rejselyst*, som drev Knud, han fulgte sit *forsæt*, han havde et *mål*, fra han var en lille dreng. Et stort, fjernt, uoverskueligt mål lyste som en stjerne for ham, og hertil forberedte han sig. Gående op og ned ad gulvet i gavlværelset i den danske præstegård i Lyngø oprulledes for ham et uhyre panorama udover alle eskimostammer over jordens hele top, udover alle kendte og ukendte eskimofolk i den ganske verden, begyndende i hans eget fødeland og derfra følgende deres spor overalt, hvor de fandtes helt til deres udspring, gennem det store Canada, gennem Alaska og lige til Sibiriens østlige randzone. Man skulle tro det umuligt at gennemføre denne plan. Men Kunúnguaq gjorde det, en ubøjelig vilje og et fasthamret sindelag overvandt *alle* hindringer.

Det er ikke min hensigt her at fortælle i enkeltheder herom, men lidt kan anføres. I 1902–04 deltog han i den såkaldte „Litterære Grønlandsekspedition“, som fra Danmark drog ud via Godthåb, og han nåede således sammen med den danske skribent og forfatter *Mylius-Erichsen* og den danske maler, grev *Harald Moltke* ad

Knud Rasmussen i rejsedragt under 5. Thule ekspedition.

ukendte og langsommelige veje over Melvillebugtens is derop og overvintrede blandt „Nordpolens naboer“, de bjørnebukseklædte polareskimoer ved Smith-Sund, hvor han senere anlagde sin verdenskendte station Kap York, *Thule*, ved det yderste hav. På denne ekspedition stod Knud Rasmussens barndomsteknik sin ildprøve. Allerede da, som den unge mand med det kommende verdensry, fejrede han triumfer som jordens bedste hundekusk, og det var *hans* ukuelige energi, *hans* dygtighed, *hans* uforfærdethed og mod og utrolige udholdenhed, *hans* praktiske sans og medfødte orienterings- og tilpasningsevne, der muliggjorde ekspeditionens gennemførelse, en storlået bedrift.

Han grundlagde „*Stationen Thule*“, der på et kritisk tidspunkt reddede denne af-sides del af Grønland fra at falde i fremmede nationers hænder, som allerede var strakt ud efter området, og således sikrede han den fjerne og fåtallige eskimostamme deroppe fra undergang. I stærkeste fastholden af sin livsplan, som var blottet for al utiltalende selviskhed, gjorde han *Thule* ikke blot til en handelsstation og senere

til et lovfæstet og regelbundet samfund, men tillige til basis og grundfond for hele det nordligste Grønlands videre udforskning. Alle de mange og nu så velkendte, ofte langvarige „Thule-ekspeditioner“ bekostedes således af ham selv. Jeg fortæller ikke nærmere herom, de er velkendte, de gik tværs over Grønland i det nordligste, frem og tilbage. Den største af dem alle blev så den femte, „Fra Grønland til Stillehavet“, den satte kronen på værket og tog fire lange år. Derved var hans kongstanke gennemført, rejsen fra Grønland gennem Amerika til Sibirien.

Da han velbeholden vendte hjem fra den, efter at han havde givet rige samlinger til vort nationalmuseum og vundet umådelig viden, som han omsatte i velkendte bøger, litterære, videnskabelige og rene rejseskildringer, og store sagnsamlinger af uskat-terlig værdi, altså talrige, af alle læste arbejder på dansk, grønlandsk og udenvælts sprog, så *havde* han i virkeligheden dermed nået sin barndoms mål, ja mere end det, nemlig gennemførelsen af eskimofolkets videnskabelige udforskning, *ikke blot* på sit eget felt, men på *alle* områder. Det var med fuldeste og naturligste ret, at vort universitet i København derefter hædrede ham med sin største udmærkelse, dok-torgraden.

Alle de mange senere ekspeditioner og rejsefærder blev egentlig kun af suppleren-de art, men fik en betydelig dybere baggrund ved den norsk-danske strid om Øst-grønland, som af Danmark indankedes for den internationale domstol i Haag, hvor de danske synspunkter sejrede totalt uden derved at såre.

Det er altså ikke meningen her at fortælle om alle disse rejser, alle disse samlin-ger, alle disse bøger af den forskelligste art. Det er *Knud* selv, jeg vil skildre, således som jeg kendte ham, min ven, *Kuninguaq*. Endog for den, som kun måske mere flyg-tigt lærte ham at kende, stod det klart, at den sum af værdifulde, menneskelige egen-skaber og karaktertræk, man mødte hos ham, og det indblik i en i al sin ydre bramfri-hed og beskedenhed stor og egenartet sjæl, umuligt kan forglemmes eller ødelægges. Der har aldrig eksisteret en mand, der så lidt lod sig påvirke af æresbevisninger som Knud Rasmussen, ejheller nogen, hvis sind var så gennemtrængt af omtanke for andre og af ærlig hensynsfuldhed. Livet blev afgjort fattigere, da han forlod det. „Grønlands ukronede Konge“ glemmes ikke i hans eget folk, grønlanderne, han er ikke blot deres sagahelt, som vil leve fra generation til generation, men også en histo-risk skikkelse, der nu snart opnævnes i en „Knud Rasmussens Højskole“ ved Hol-steinsborg. Det er en velfortjent belønning.

Det er ikke svært at fortælle om en mand, man husker til sine dages ende. Knud Rasmussen og jeg var venner, jeg vil nu berette i glimt og strejflys om samvær, til-fældige samtaler og isolerede begivenheder, oplevede i fællesskab. Knud Rasmus-sen var bag sin berømmelse først og fremmest et *levende* menneske, som elskede li-vet, modet og festens gave, han holdt af andre folk.

Da jeg i sin tid ret pludselig slog en mægtig kolbøtte fra amtskontoret i det smilende Vejle med de store skove for at blive landsfoged i Godthåb, kendte jeg ikke en sjæl i Grønland, havde aldrig haft slægt eller venner med tilknytning til landet. Men jeg havde læst om folket og om livet, om ekspeditioner og om Grønlands kulturelle forhold. I særlig grad havde jeg glædet mig over Knud Rasmussens strålende bøger med det fængslende indhold og det levende, malende, og skønne sprog. Smukkere dansk prosa skrives jo ikke.

Manden selv traf jeg først efter nogen tids ophold i Grønland. Dog havde vi allerede forinden indledet en frodig korrespondance, på Knuds foranledning. Og så kom han da selv en dag, rullende i motorbåd nordfra over Godthåbsfjordens blånende vande ved højsommertide med glitrende sol over Hjortetakken og Saddelen, de magtfulde fjelde med blinkende, evig is på kalotten. Jo, der kom nu Den lille Knud, Kunúnguaq.

Det første indtryk var fortøttet kraft. Lille og fast, med en terrænvindende, glidende tigergang, stride sorte indianerhår redt ned i panden, en stejl ørnenæse, et funklende smil om munden og i øjnene. Mærkeligt, at grønlænderne fandt ham grim, ud fra dansk betragtning var han en anerkendt smuk mand. Det er ligeledes mærkeligt, at den ringe portion af eskimoisk blod, som flød i hans årer, så helt dominerede hans udseende på bekostning af det langt større kvantum europæisk blod, som aldeles var undertrykt i fremtoningspræget.

Jeg var lige i øjeblikket græsenkemand. Min kone var på besøg i Danmark for at præsentere vor et år gamle søn for beundrende familie. Alligevel tog Knud Rasmussen ind hos mig det første døgn, tagende forholdene som de var, og de var naturligvis meget rodede under *de* omstændigheder. Der blev budt på grønlandsk proviant af de indfødte piger, og den mad elskede han. Men så flyttede han alligevel ned til kolonibestyrerens, som var gamle og gode venner. Der blev fest over hele Godthåb. Når Knud rejste langs Grønlands kyster, mødte han idel smil og glæde, han var den velsete, modtaget med jubel af gamle som unge, helt betragtet som en af deres egne. Og det var forståeligt.

Under vore første samtaler gik det hurtigt op for mig, hvorfor hans forhold til grønlænderne var således. Ikke blot ejede og styrede han selv det uhyre Thule-område, med uberørte eskimoiske folk, hvalrosjægere, bjørnedræbere og narhvalsfangere, som han var intimt tilknyttet på ualmindelig og uortodoks måde. Men han var tillige blevet kendt af den grønlandske hvermand over det ganske land. Han rejste på grønlandsk, beherskede fuldendt den grønlandske rejseteknik og de grønlandske primitive samfærdselsmidler; verdens bedste hundeslædekører var han. Han lyttede til de erfarne folk, som var i hans følge, rettede sig efter dem, og han kendte grøn-

lændernes familiære, sociologiske og kulturelle forudsætninger som ingen anden. Han følte sig som grønlander.

Hundekusk, ja! Det er en *stor* kunst at køre en hundeslæde. Det kan jo se så flimrende let ud, når man betragter en slæde fare frem ad den spejlblanke isflade, med alle hundene forspændt i vifteform foran slæden og med løftede haler i højt humør, med kusken siddende mageligt på det høje læs, skuende ud over de milevide ispanoramaer og det dejlige landskabs kolossale eventyrlighed, i klingrende frostvejr, mens mederne synger deres glade melodi. Den dygtige kusk bruger aldrig sin mange meter lange pisk på det lille skaft. Han kommanderer med ord sine hunde: Frem, galop, højre, venstre, stop, langsom fart, læg jer og så videre. Pisken er kun til at give en eller anden hund, der gør sig udtilbens eller viser usocial slædehundepførsel en smertelig påmindelse ved et sikkert placeret klip i øret med den jernhårde snert af den strimleskærne, tykke hvalrossnor. Den arme hund hyler mod himlen af bitter elende, og halen synker mødfaldent ned.

Men tænk så, når føret er træls, når det går frem kun meter for meter over optøet is med vand over, livsfarlige steder, hvor isen underneden er tyndskåret af usynlige strømløb, eller når tågen lægger sig, eller regn i strømme falder på, eller isen i sig selv er skruet op i meterhøje bjergvolde, som *skal* forceres. Der må løbes i time- og dagevis ved siden af slæden, så ikke en trevl er tør på mandens krop, sveden står i ramme striber ud af alle porer. Udaset til sin yderste evne af kraft skal så måske skaglerne „klares op“, fordi de er blevet filtret ind i hinanden, ofte i bidende kuldegrader, og altid med de bare næver, undertiden må tænderne tages til hjælp, uanset skaglernes besudling med hundenes skarn og urin – *det* er mandsværk, om noget er det.

Knud Rasmussen var ingenlunde let at diskutere med. Som følge af afstamningen og hans fantastiske beherskelse af det svære sprog havde grønlanderne ingen hemmeligheder for ham, men betroede ham i larmende vennelag som under alvorlige samtaler alt, hvad der rørte sig hos dem. Han tog rent principielt, næsten på forhånd, parti for det grønlandske element, når det af og til hændte, at uoverensstemmelser mellem danske og grønlandere kunne opstå. Det hørte til sjældenhederne, men selvsagt *kunne* det ske, at en uforstandig dansk i overmod og tåbelig bedreviden optrådte på en måde, som berørte grønlanderne ilde. Så var Knud ikke let at have med at gøre, selv ikke hvor det syntes åbenbart, at det var grønlanderne, som misforstod, eller som med urette følte sig stødt. Men det var nemt at mærke, at det var hans gode hjerte og hans smukke tilhørsforhold, som beherskede ham.

Han glædede sig over, at hans gamle ven og rejsekammerat fra den 5. Thuleekspedition gennem Amerika, den grønlandske kateket *Jacob Olsen*, nu var havnet hos mig. Han var blevet ansat som skriver og sekretær på landsfogedkontoret og

som bedstemand på embedets store rejsefartøj. – Tykke Jacob kaldtes han på grund af sit usædvanlige volumen, og han blev min trofaste og loyale ven gennem mange år, som han var Knuds. Jacob var en fremragende grønlander, modig, klog, flittig og pålidelig. Det er om ham, Knud har skrevet fortællingen: Jacobs Kamp med tyren, som spændende fortæller om, hvorledes Jacob en gang i et ubevæbnet øjeblik blev overfaldet af en rasende renstyr. Livet var fra begge sider den ringe og ubetydelige, men sikre indsats; til sidst lykkedes det Jacob, som med de bare næver havde fået greb i tyrens store gevir, ved opbydelsen af alle sine kæmpekræfter og et særligt tag at brække tyrens svære hals. Dette trekantede venskab mellem tyrekvæleren, lille Knud og mig varede livet ud, i sorg som i glæde, og førte til mange samtaler, meget samvær og senere til en stor korrespondance. Knud var trofast som få.

Meget snart skulle jeg få bevis for en anden af Knud Rasmussens positive og smukke egenskaber. Han har altid, i modsætning til enkelte andre ekspeditionsledere, fremhævet på prægtigste og retfærdigste måde sine medarbejders og ekspeditionsdeltageres egne, specielle og personlige indsatser i gerningens resultater, et karaktertræk, som selvsagt indbragte Knud både respekt og hengivenhed.

De amerikanske flyvere Hassell og Cramer havde startet en dristig flyverfærd fra Amerika til Europa over Vestgrønland, indlandsisen og Østgrønland, men forsvandt sporløst et steds på vestkysten af Sydgrønland, altså i den landsdel, hvorover jeg var landsfoged. Jeg måtte derfor øjeblikkelig iværksætte en indgående eftersøgning med al det materiel og personel, som var til rådighed. Kajakker, konebåde, motorbåde og skonnerter blev purret ud langs hele den udstrakte kyst, udkig blev holdt overalt, indlandsisens randzoner blev observeret og undersøgt. Knud Rasmussen var netop da på motorbådsrejse fra Holsteinsborg til Ivigtut, hvorfor jeg telegrafisk opfordrede ham til undervejs efter evne at deltage i eftersøgningen. De to flyveres forsvinden havde selvsagt vakt opmærksomhed over hele verden – grønlandsflyvninger var dengang sjældne, så de var faktisk pionerer. Imidlertid fandt vi i kolonien Sukkertoppens omegn de to savnede, og alt var såre godt. Da Knud ankom til København, mødte jo som altid en hærskare af journalister frem til modtagelsen, men han fralagde sig æren af sin indsats. – Derimod understregede og fremhævede han med stor anerkendelse „den energi og grundighed, hvormed landsfogden i Sydgrønland havde iværksat eftersøgningen i hele sit distrikt, både på landjorden, på havet og i fjordene. Det er tilfredsstillende at konstatere, at den danske statsmagts øverste repræsentant på pladsen straks har sat alle kræfter ind, og at vi over for det amerikanske flyver-eventyr har vist vor vilje, og at også evnerne vel nok kan siges at have været for hånden.“ Den slags varmede jo hjertet. En svir var det for mig at kunne lade disse anerkendende udtalelser gå videre til alle de implicerede i denne sammen-

satte aktion. Det havde været nemt for Knud udelukkende at omtale sin egen del, men sådant lå ham fjernt.

Engang traf jeg, på en af mine årlige landsomfattende inspektionsrejser i det uhyre distrikt, Knud Rasmussen ved den lille boplads Itivdleg, som betyder „det sted, hvor man går over en landtunge fra den ene fjord til den anden“; kort sagt: overbæringsstedet. Det ligger på østkysten af selve Eggers Ø, hvis sydligste spids udgøres af Kap Farvel, og Knud var kommet oppe fra Angmagssalik distriktet. Der blev naturligvis stor og festlig gensynsglæde, overdådigt spiseri med kaffemik og alt, hvad dertil hører. Gribende var det på denne øde og yderst fattige boplads at møde grønlænderen Christian (med tilnavnet Morderen). Han var flyttet fra det hedenske Østgrønlands allermørkeste egne og havde i god overensstemmelse med den dér herskende, nedarvede, ureskimoiske sædvaneret forstødt et par hustruer, dræbt i hvert fald den ene af dem (og måske også fortæret hendes hjerte, for at hun ikke skulle gå igen).

Det blev en ejendommelig oplevelse. Vi havde slået telt i land, og Christian var gæst, hyggelig, meddelsom, vidende og glødende af veloplagt fortællerglæde og beretterkunst. Da vi blev ene, faldt Knud i alvorlige tanker, og vi to fik os en inspirerende passiar. Han fremhævede en sådan mands vanskelige stilling. Nu var han jo kommet til at bo i et kristent og døbt fællesskab og havde således fået en ny verdensanskuelse. Men hvorledes skulle han nu kunne angre fortids gerninger? Han havde jo kun gjort, hvad den derovre rådende etik tillod, og hvad de uskrevne retsregler i forbindelse med sæd og skik simpelthen påbød ham at udføre. Han havde rasonneret på rette måde og handlet efter sin samvittighed. Nu havde han fået sig „en ny samvittigheds bud“, et radikalt ændret syn på, hvad der var smuk og fin etik. Kom han atter tilbage til Østkysten, måtte han igen handle som forhen. Men kan et menneske da således i sit liv have „flere slags samvittighed“? Knud udredede mesterligt disse fremmedartede og komplicerede problemer – han kendte til bunds den særegne tankeverden og forfædrenes lov, som kan synes mørke og grusomme, men dog har sin naturlige begrundelse alligevel.

En anden gang sad vi i gæsteværelset på loftet af kolonibestyrerboligen i Sukkertoppen. Vi havde talt længe sammen, som venner snakker, når de så sjældent mødes. Da Knud og jeg havde fået regeringen afsat, rigsdagen fornyet i sine fundamentale synspunkter, adskillige højere grønlandske embedsmænd afskedigede og erstattede med nye, *meget* bedre egnede og langt mere indsigtfulde og indfølelse mænd, faldt talen på religion, i Europa, i Grønland, i Canada, blandt hvide som blandt brune. Religionsfilosofi og -historie, dogmatik og mytternes og sagnenes svært kontrollable sfærer har interesseret mig fra drengsårene. Uhyre fængslende fremsatte Knud Rasmussen en sammenlignende oversigt over alle de religiøse foreteelser, han her og der

var stødt på, hans viden var umådelig, hans tolerance ubegrænset, en af hans smukkeste og værdifuldeste egenskaber. Efterhånden kom vi ind på meget personlige og intime forhold. Det er ikke let at afgøre, om Knud selv havde nogen positiv religiøs overbevisning, eller om han nærmest var agnostiker, dikteret af sin ubegrænsede indsigt i mangfoldige og brogede åndelige anskuelser blandt primitive folkestammer.

Men ét er ganske sikkert: Han havde aldrig glemt sin barndom i præstegården i Jakobshavn eller den inderlige påvirkning, hans fromme forældre havde øvet. Det, som levede inderst inde i ham, var troskaben mod det livssyn, han havde taget med sig fra sit hjem, en gammeldags præget god og smuk præstegård. Det, han derfra havde lært at kalde fint og ideelt, det søgte han stadig tilbage til, og fra ideer af den art hentede han sine bedste kræfter i afgørende situationer. Rod herfra havde hans viljekraftige beslutsomhed, hans stilfærdige lederevner, hans urokkelige mod, hans ydmyge beskedenhed, hans lyst til at fylde tjeneridealet med sin egen personlighed, hans uforgængelige troskab mod vennerne. Men klar på, om Knud var troende kristen af livsopfattelse, blev jeg ikke. Og det er der måske heller ikke andre, som ved noget om. Hvad der så inderst inde drev ham, så var han på sine rejser altid den, der gik foran, og han forlangte aldrig, at hans fæller skulle gøre noget, som han ikke selv var villig til om fornødent at udføre. Han var ikke chefen, som udstedte sine ordrer, men han klarlagde for sine kammerater, hvad der skulle opnås – faren og risikoen kuede ham ikke, men han vurderede dem i køligt overlæg på øjeblikkets grundlag. *Troede* han på nogen, *stolede* han på en førelse – jeg ved det ikke!

Der havde været stor fest i landsfogedgården, vin og musik, glade gæster, dejligt kammeratligt samvær. Knud havde sunget særprægede eskimosange og danske med sin dybe, fuldtone røst, som uddannet ville have været i stand til at fylde koncertsalene. Han var naturligvis en ypperlig taler, som kunne aldeles henrive en forsamling, og han havde, følt og inderligt, men uden svulst, som han afskyede, talt om det fjerne fædreland Danmark, med de smilende øer og bøgebevoksede strande, og om sit skønne fødeland Grønland med al dets vildskab, barskhed og øde, den venlige befolkning og den dejlige, altbesejrende ensomhed og natur. Den blånende, hjemlige og hyggelige cigarrøg drev overalt i stuerne, gæsterne var gået, og vi havde en stund for os selv. Så kom vi i snak om hans kongerige, hans privatretlige ejendom: Thule, og han udviklede sine særlige synspunkter og principper. At han gennem udbyttet af hele denne stammes fangst og jagt opnåede fyrstelige indtægter, skjulte han ikke; på den anden side dannede de jo basis for hans administration af distriktet og var grundlaget for hans kostbare ekspeditioner. „Ak ja, at jeg skulle opnå at blive dr. phil. ved det universitet, hvor jeg i sin tid dumpede to gange netop i – geografi.“ sagde han lunt, men samtidig taknemmeligt. Han havde oprettet handelspladser

deroppe, der var bygget sygehus og lægebolig, en kirke var rejst, børnene modtog god undervisning i egne skoler, og mange andre fremskridt var lavet.

Og så fortsatte han stiltørdigt: Hovedlinjen i hans arbejde var ønsket om at hjælpe den grønlandske befolkning frem til bedre kår og højere udvikling og at vise verden, at denne lille flok i lighed med andre svage folkestammer, måtte beskyttes og lempeligt og roligt føres mod bedre tider. Videre ville han klargøre, at der i dette folk til trods for, at det i den almindelige bevidsthed måske stod som primitivt og langt tilbage, alligevel levede ganske tilsvarende tanker og følelser som hos de mennesker, der var „forud“ for dem. Medens man i det øvrige Grønland langsomt havde gennemlevet stadierne fra en stenalderkultur, så havde man i Thule været nødsaget til at springe mange mellemstadier over. Ikke blot var bøsserne det bedste, som kunne præsteres, det var de allermest moderne amerikanske magasingeværer, men også alt andet udstyr skulle være prima kram, slæderne af ask eller eg, knivene de fineste amerikanske eller engelske stålknive i alle størrelser – lige fra lange flænsekknive til små praktiske svaneknive, alt for at bidrage til materiel opblomstring, på hvilken den åndelige, kulturelle og politiske fremtid kunne sikkert opbygges.

Det er en stor misforståelse, når man af og til ser hævdet, at Knud Rasmussen var en modstander af den dengang praktiserede isolation af landet og af den udøvede monopolhandel for statens regning. Næ, han så grant den beskyttende og faktiske hensigt med dette politiske system og nødvendigheden heraf, og han brød gerne en lanse for det, både i mere private kredse og over for offentligheden. At han undertiden kunne vrisse lidt af såvel Grønlands styrelse som hakke en smule på dens direktør, nå ja, det var vel kun naturligt. Men alt dette er jo nu forlængst forglemt og henfaret i svundne tider.

Som årene gik blev jeg kontorchef i Grønlands styrelse – ikke helt godvilligt; jeg ville hellere være blevet i landet med de frie rejseforhold, den tillidsfulde og samarbejdende befolkning og den enestående mulighed for selvstændige og hurtige beslutninger – der var jo langt til zaren. Men ministeriet ønskede mig hjem, fordi det havde særlige fremtidsplaner med min person.

Så udbrød striden med Norge om de okkuperede dele af den grønlandske østkyst, og det blev besluttet, at også Knud Rasmussen skulle opløfte sin røst under procesens gang ud fra sin verdensberømmelse, sin hele position, sit slægtsforhold til grønlænderne og sine mesterlige fremstillinger af deres tankegang og hele åndsverden. Hvor uovertræffeligt en skribent Knud end var, hvor suveræn en fremstillingskunst han end beherskede på sit inderfelt, så var han dog ganske ude af stand til at formulere et indlæg i skikkelse og indhold af den specielle karakter, som et sådant forum og en sliq højofficiel lejlighed nødvendigvis fordrede. Han hadede af hjertet både

former og formel optræden. I sin kvide bad han mig, efter selv forgæves at have gjort mange udkast til sin tale, om at hjælpe sig i den celebre og pinlige kasus, men jeg måtte med virkelig beklagelse svare, at jeg ikke *kunne*. Vi havde naturligvis netop på denne tid forrygende travlt i Grønlands styrelse.

En sen eftermiddag trådte jeg som sædvanlig ud gennem porten til den røde bygning for at komme hjem. Udenfor holdt en bil med snurrende motor, Knuds kvindelige sekretær ligefrem tvang mig ganske overrumplende ind i vognen, og af sted gik det ad Hundested til, hvor Knud havde sin våning liggende højt på bakken med milevidde udsigter over hav og land. I susende fart, bortført og uden mulighed for engang at kunne underrette hjemmet. På vejen gjorde vi holdt uden for et apotek, hvor man åbenbart kendte rumlen, og fik et par flasker fin bourgogne med os i vognen – det var jo langt over de gemene butikkers lukketid .

Ved ankomsten fandt jeg Knud bitter og trist, men nu strålende over hele hovedet af glæde over min ankomst. *Nu* skulle der arbejdes! *Nu* skulle der laves taler! Men *først* skulle der festes! Vi spiste en pragtfuld middag i det store spisekøkken, lige fra gryderne, og vi drak naturligvis bourgogne, og senere mere til. Men samtidig fik vi snakket sammen om, hvad Knud havde tænkt sig at sige i Haag, og hvad jeg kunne tænke mig at foreslå, og hvilken form det skulle serveres i. Det gik jo hele natten med. Næste dag tog vi så i fællesskab fat på en frisk, arbejdede som små bier, og hen på aftenen var talen færdig. Den gjorde indtryk på dommerne i Haag og på verdensopinionen.

Da jeg sent på natten endelig kunne bile ad hjemmet til, havde jeg et vidunderligt og kostbart billede med i vognen, en stor akvarel af Knud Kyhn: Et par kærhøge over et bølgende hedelandskab med kuplede træer. Knud Rasmussen rev det ned af væggen, hvor det hang, og skrev bagpå: „Til Knud fra Knud! Når du betragter dette billede, så vil du tænke på et arbejdsdøgn i Hundested og på vor retfærdige sag i Haag.“ Sådan var han, altid af grandezza og generøsitet, altid af giverglæde, altid af taknemmelighed; der var aldrig, aldrig noget småtskårent eller bedsteborgerligt over ham. Og protester var aldeles unyttige.

Han vendte dødsmerket hjem fra sin sidste ekspedition og døde få uger efter på et københavnsk hospital. Ingen måtte se ham svag. Uagtet det må have været urimeligt svært, ville han ved skibets ankomst til den københavnske kaj selv gå ned ad falderebet, ingen skulle hjælpe denne stolte, stærke mand. Et ynksomt syn var det for hans venner at øjne ham, da han fuldt påklædt med yderste møjje og smerte gik ned, udtæret, træt, til den forestående afslutning, spøgelsesagtigt smilende til alle. Det skar i hjertet, men ingen medynk til *ham*. Han var næppe i tvivl om det lange sygelejes resultat, han var slidt op gennem sine rejser og sin livsførelse. Men til det sidste sagde han: „Så længe der er liv, er der håb.“ Han døde lige før julen 1933.

Man kan selysagt ikke i alle henseender glorificere Den lille Knud. Den katolske kirke ville aldrig i livet finde på at kanonisere ham. Det er jo næsten en uundgåelighed, en uafviselig nødvendighed, at en mand af det format og af så store kvaliteter også må have menneskelige mangler og svagheder. Det havde Knud naturligvis også, og de var til tider let påviselige, som de vel kan være det hos så mange af os! Men gik det end somme tider en lille smule ud over, hvad veldresserede mennesker kalder decorum, den vedtagne norm for almindelig optræden i borgerlig forstand, så berørtes Knuds personlighed eller karakter ingensinde deraf. Han øvede aldrig noget ufint eller menneskeligt fornedrende, omend måske strengt dømmende godtfolk af og til med hovedrysten kunne finde sig foranlediget til en vis forbavelse, letkøbt, for det var kun ubændige udslag af Knuds vitalitet og glubende livsappetit.

København er blevet mindre på visse måder. Forlængst er det fornemme „Bristol“ jo forsvundet. Når Kunúnguaq kom inden for svingdørene, enkelte gange lige fra årelange og strabadserende rejser med livet som indsats, så udstødte han sit gjaldende hundekuskeråb over hele lokalet, alle modtog ham med åbne arme, ved alle borde blev han vært og gæst på samme tid, han gik i folk med træsko på, og frem kom alle landes dejlige vinsorter, øl, stærke drikke af eventyrligste art. Jeg har ofte tænkt på, om ikke Knud på en vis måde følte, at han ligesom havde noget til gode, fordi han i uhyre lange perioder havde måttet være ensom, havde levet på den primitiveste af alle livsvaner, havde måttet savne al vor tids komfort, levesæt og daglige livsudfoldelse, som han havde været strengt isoleret fra, og som han måske af og til havde længtes efter. Nu kunne der tages en selvfølgelig oprejsning for alle hårde afsavn.

Strejflys fra en venskabstid, tilfældige glimt fra et langt bekendtskab, ridser her kun brudstykker op af en særpræget mands portræt. Så ufuldstændigt, så lidet udtømmende, men dog altid illustrerende, ufuldkomment tegnende et billede af en god og ærlig dansker, som forblev dansk trods sin internationale omgangskreds, og som døde så urimelig brat. Han lyste op. Han var en banebrydende forsker, en beskeden videnskabsmand. En levende og frodig personlighed, stor i alle livets forhold, en uforlignelig rejsende, en blændende ordets mester og kunstner. Fra hans væsen udstrålede charme, en fortryllelse, som greb alle. Ingen har nogensinde hørt ham tale nedsættende om noget andet menneske; i givet fald tav han hårdnakket udfra medfødt grønlandsk takt og undseelse. Med skrøbeligheder og mangler: Et rigt menneske i hverdag, i arbejde som i fest - selv en festens gave til de utallige venner, han vandt gennem sit liv og ved sin færd.

Dejligt er det at tænke på, at om føje tid vil han, massiv og urokkelig, stå i granit på sin sokkel i Øresunds vande, med hånden skyggende over de øjne, som spejdende og ivrigt udforskede fremmed land, ukendte egne, nye mennesker, og sådan som han fortrøstningsfuldt levede foran dagens øje.